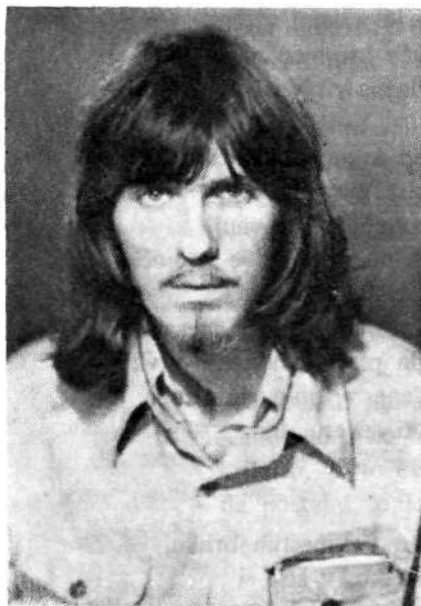




Tomo
Rebolj

Ustanova

*(dve poglavji iz romana Barnicz,
ki bo izšel pri Cankarjevi založbi)*

Hiša, v katero se je Barnicz naslednji dan namenil in katere naslov je bil zapisan na lističu, ki ga je držal v stisnjeni pesti, da ga ne bi izgubil in nazadnje v svoji raztresenosti še pozabil na naslov, saj si zdaj ni mogel privoščiti, da bi se pojavil na kakem napačnem mestu, kjer ne bi imel kaj iskati in kar bi zadevo bržkone neprijetno zapletlo, da, lahko bi mu bilo celo očitano, da je naslov zanalašč izgubil, hkrati pa se

je zaskrbljeno spraševal, koliko so ljudje, h katerim je bil namenjen in ki si jih ni mogel predstavljati, dejansko obveščeni o njegovem prihodu in če ni teta morda pozabila na to podrobnost, kar bi bilo spričo njene starosti povsem mogoče, manj verjetno pa je bilo, da bi teta to namerno spregledala, ker bi se hotela Barniczu maščevati za izdano zaupanje, kot je nesporezum sama zelo neprimerno označila, torej hiša je bila velikanska, častitljive starosti, cela rdeče pobarvana in nahajala se je na robu trga z mnogimi visokimi drevesi ter zvezdno prepletenimi potmi, njen razkošni vhod pa so stražili debeli in zgubani pilastri, ki so obenem varno podpirali balkon ali teraso, na kateri ni bilo žive duše in tudi za podolgovatimi temnimi okni se je zdelo, da se nihče ne nahaja. Barnicz še nikdar ni bil v tej veliki hiši, čeravno jo je na videz dobro poznal, ker je bila v resnici nekakšna mestna orientacijska točka, in ko je stopil v prostorno in hladno avlo, kjer je dišalo po nekem povsem drugem svetu, je bil njegov vtis od začetka do konca neprijeten, namreč, kar takoj se mu je zazdelo, da je znova zvalbljen v past, iz katere se bo le stežka odrešil nazaj v svet, katerega je bil vajen. Potem je na srečo zagledal recepcijo ali zastekljeno kajuto in v njej receptorja, pravzaprav samo njegovo plešo in domnevati je bilo, da se mož sklanja naprej, ker nekaj prešteva ali prebira. Barnicz je pristopil s hrupnimi koraki, ki so po avli zoprno odmevali, hotel je, da bi ga receptor že prej zagledal, a se kljub temu ni zmenil zanj niti potem, ko je Barnicz s prstom potrkal po šipi. To je bilo prav zares neprijetno in vsiljivo, tako je to Barnicz začutil sam pri sebi, ker nikakor ni hotel že v začetku tako delovati, pa se je zdelo,

da mu to pač ne bo uspelo, receptor, ki je v resnici bral časopis ter ob tem mehanično pregibal mlahave ustnice, ne da bi dal glasu od sebe, pa je bil najbrž gluha ali pa toliko zaverovan v svoje branje, da je bil Barnicz preprosto prisiljen še enkrat, tokrat močnejše potrkat po šipi. V tem primeru se receptor sicer še vedno ni zganil, je pa zamomljajal, ne da bi količkaj privzdignil pogled in se še na ta način prepričal, za kaj gre: »Prvo nadstropje, po hodniku na levo, prva vrata levo.« Občutek, da tod kar vse ljudi pošiljajo v prvo nadstropje, po hodniku na levo, skozi prva vrata levo, je Barnicza spočetka nekoliko zabaval, hip zatem, ko se je že napotil po širokih in bleščeče umitih stopnicah z rahlim vijoličastim nadihom, ki je opijanjal, pa ga je pričelo nekoliko skrbeti, če ni morebiti poslan na kak natečaj, kjer bo prisiljen ves dopoldan čakati v vrsti in nestrpno upati, da bo med čredo čakajočih naposled izbran ravno on. Ne, ne, čakanja zares ni prenašal, iz vsake čakalnice je vselej zbežal tisti mah, ko je vanjo vstopil, četudi ni bila polna ljudi, prepojenih s sovraštvom do tistih pred njimi ter s privoščljivostjo do tistih za njimi. Ko je z velikim nezaupanjem prispel do etaže ali mednadstropja in se ozrl prek tistih nekaj bleščečih stopnic, ki so ga še ločile od prvega nadstropja, je videl, da je tam zgoraj ena sama molčeča tema in smehljaje, sam pri sebi, je zamrmral: »Zakleti grad.« Vendar pa je bila to Ustanova, ki je v vsem terjala nekaj resnosti, in Barnicz, ki se je najprej odkašljajal, da ne bi potlej zinil kako hripavo neumnost, se je odločno povzpел navzgor, v temo, ko pa so se mu oči že nekoliko privadile tej tuji mrakobi, dišeči po praznem pohištvu ter vsak dan opranih zidnih oblogah, je šel na levo. Prva vrata, na levo kajpak, so bila mlečno steklena, na njih je pisalo DIREKTOR in ko je Barnicz prislonil uho na šipo, je slišal le enakomerno brnenje, ki mu ni ničesar določnega povedalo. Nazadnje se je opogumil, saj mu kaj drugega tako ali tako ni preostalo, če je samo malce pomislil na teto, in počasi, z vljudno zadržanostjo vstopil. Kar takoj je videl, da je slabo naletel, kajti za nizko klubsko mizo z velikanskim reklamnim pepelnikom, na katerem je fosforno rdeč napis BORBA Barniczu kar skočil v oči, so v zaverovano navdušenem pogovoru sedeli štirje možje, ki so si bili na prvi pogled neznansko podobni, Barnicz se je moral takoj spomniti na štiri jajca, čeprav jih je bilo morda več, in ki so se v en mah kakor po bobnu nagibali zdaj naprej zdaj nazaj, da je včasih grozilo, da bojo z glavami trknili skupaj. »Oprostite!« je zaklical Barnicz, ki si ne bi mogel razložiti, zakaj se že vnaprej oprošča, ampak ta nerodnost je šla zdaj gladko mimo njega, saj je bil preveč razgret od pričakovanja. Ob njegovem klicu so vsi štirje moški obmolknili, kot bi kdo s sekiro zamahnil mednje in razklal klubsko mizo na dvoje, s podaljšanimi vratovi, zardelimi kakor pri puranih, z zariplimi lici in od osuplosti kalnimi očmi so boljčali v Barnicza, ki je najprej mislil, da je v grotesknem teatru voščenih lutk in ni vedel, kaj naj še reče in kako naj se obnaša, da bo najbolj prav. Naposled je ves iz sebe izdaval: »Če dovolite, jaz sem Barnicz.«

»Jaz sem direktor,« se je oglasil eden izmed mož in privzdignil roko, nato se je tudi drugi hotel na podoben način predstaviti, pa tega ni storil, bilo je slutiti, da mu je tisti, ki je bil direktor, pod mizo stopil na nogo.

»Teta mi je izročila naslov vaše Ustanove,« je rekel Barnicz, ki nekako ni mogel iz zadrege.

»Ah, naslov?« je vprašal direktor z nekim prisiljenim zanimanjem, priučenim skoz dolgočasne skušnje občevanja z ljudmi, potlej se je spogledal s preostalimi tremi in dodal: »Bi smel videti naslov, kolikor imate kje zabeleženega?«

»Seveda!« je vzkliknil Barnicz, vesel, da je tetin listič tako previdno ohranil, namreč, še vedno ga je držal v stisnjeni pesti.

Direktor je tisti papir vrtel med prsti, nekajkrat se je zabolščal vanj in živčno skomigal z rameni, dovolil je tudi, da je krožil med drugimi tremi možmi in ko se je nazadnje vrnil v njegove roke, je bil vtis, da mu ta listič s tistim, kar je bilo napisano na njem, vztrajno in uspešno prišepetava nekaj in njegov obraz se je počasi jasnili v razumevajoče strinjanje. Smehljaje je pristopil k Barniczu — tudi oni trije so se zdaj smehljali srečni, da se je vse dobro končalo — ga moško potrepal po ramenu in mu celo pokroviteljsko prišepnil: »No, to bomo kajpak uredili. Samo, oprostite, bi hoteli za hip počakati zunaj?« »Se razume!« je odvrnil Barnicz in skoraj po vojaško trknil s petama, tako ga je prevzela vsa ta ceremonija, zatem se je vrnil na temačni hodnik in si razpel suknjič, ker mu je iznenada postalo silno vroče.

Ker je menil, da ima zdaj dovolj časa, namreč, sodeč po prejšnjem navdušenju in zaverovanosti, ni kazalo, da bojo možje kaj hitro končali svoj pomembni razgovor, je sklenil sprehoditi se nekoliko po nadstropju in se, če bo le mogoče, vnaprej prepričati, kaj ga utegne na tem mestu doleteti dobrega ali slabega. Šel je torej od vrat do vrat in povsod prihuljeno prisluškoval, a nikjer ni slišal drugega kot enakomerno brnenje, vsled česar se mu je zazdelo, da za vsakimi vrati sedijo štirje možje z razgretimi debaterskimi glavami. Pri nekih vratih, kjer je bilo brnenje močnejše, ga je prav zamikalo, da bi naglo in hrupno vstopil ter zakričal, da bi debaterji dobili vtis, kako je mednje planil davež s črno dlako ter okrvavljenimi očmi. Glasno se je posmejal, pa mu je bilo tega takoj žal, ker je njegov glas dolgo tožeče odmeval po hodniku in v njegovi mrakobi prebujal uspavane duhove. Barnicz se je bled in presunjen zaradi takega učinka svojega nedolžnega smeha skoraj po prstih odpeljal nazaj do direktorjevih vrat, kjer je potem vdano, ko smrtno obstreljen ptič, čakal nadaljnjih dogodkov.

Ni minilo veliko časa, ko so možje prišli iz pisarne in tisti trije, ki bržkone niso bili direktorji, so z nekimi mapami pod pazduhami ter z rahlo sklonjenimi glavami naglo izginili v temo hodnika, nazadnje ni od njih ostalo čisto nič in direktor si je zadovoljno pomel roke, hudomušno pomežiknil Barniczu, namignil z glavo, kot bi ga vabil, da se udeleži zabavne igrice in rekel: »No, zdaj pa le pojdiva.«

Šla sta po bleščečih vijoličastih stopnicah navzdol, Barnicz je bil kar zadovoljen, ker sta zapuščala temni hodnik, saj se mu je zdelo, da bi se tam silno težko udomačil, vendar se tudi v pritličju, kjer je receptor v svoji stekleni kajuti še vedno prebiral časopis in migal s povešenimi ustnicami, nista ustavila, marveč sta šla še globlje, naravnost v klet. Tu je bilo kakor v zaklonišču pred bombnimi napadi, na stropu obokanega hodnika ali rova

so brlele svetilke, kakršne je moč videti le v podzemlju, vsenaokrog pa je vladal tako moreč hrup, da je Barniczu postalo slabo in ga je spočetka kar zbolelo v glavi. Direktor je kazal s prstom na levo in desno, kjer so bila neskončno vrteča se železna vratca, razpiral je usta kakor v kozarec ujeta riba in nekaj neutrudno pojasnjeval, seveda pa ni bilo mogoče ničesar izluščiti iz njegovih besed in Barniczu se je čudno zdelo, da moč tega ne dojema in ne preneha s svojo jalovo zgovornostjo, a se je kljub temu od časa do časa s hlinjeno pozornostjo nasmehnil in pokimal, kakor da razume, za kaj gre, kajti videl je, da to direktorju močno ugaja. Naposled je direktor le izbral neka železna vratca in ko sta stopila v vlažni prostor, je Barnicz z olajšanjem ugotovil, da je tu hrup mnogo manjši in tudi razločno je že slišal, kaj direktor govori, sicer pa se je izkazalo, da je klatil same neumnosti, ki niso imele kaj dosti opraviti z Barniczevo nadaljnjo usodo. V prostoru, kamor sta vstopila, so se nahajali trije ali štirje stroji, velike zverine, ki so vsak po svojem taktu enakomerno ropotali, na sredini pa je bila še s papirji obložena miza, za katero je sedel mlajši človek z naočniki, ki je s premišljenimi vdihni vlekel iz majhne pipice in spuščal modrikaste oblačke dima proti stropu, ko da bi bilo to edino, kar se na svetu sploh izplača početi. Bil je tako spokojen, tako liturgično zamaknjen in odsoten, da ga je bilo zares veselje pogledati.

»To so naši stroji,« je pojasnil direktor, »in na njih tiskamo naše publikacije.« V direktorjevem glasu je bil neki že privajen ponos, s katerim je najbrž vselej prepričeval stranke, kar pa Barniczu ni šlo do živega, s polovičnim zanimanjem si je ogledoval stroje, ki so brez prestanka bljuvali na gosto potiskane papirje, in sicer vedno enake in enake, da je človeka že sam pogled nanje utrudil. »Bom tukaj delal?« je vprašal in izpod čela z veliko radovednostjo opazoval človeka z naočniki in pipico, ki se je obnašal, ko da je ne samo v prostoru, ampak na vsem svetu popolnoma sam. »Ah, to je prva možnost,« je odvrnil direktor. »Koliko možnosti pa še imam?« je vprašal Barnicz. »Še eno,« je z dvoumnim nasmeškom na ustnicah ter nekam zmagoslavno rekel direktor in Barnicz je kar takoj doumel, da ne bo vrnitve, če si prvo možnost zapravi, zato se je sam pri sebi že odločil, da bo skušal biti priden in zavzet.

Direktor je stopil k mizi in z visokim, posmehljivim glasom zaklical: »Tovariš Onan!« Človek z naočniki se je zdrznil, kot bi šla elektrika skozenj, pipica mu je hotela uiti iz rok, a jo je v zadnjem hipu ujel in nežno, kakor mladega ptička, ki je padel iz gnezda, obdržal v dlaneh, dvignil se je in se strumno vzravnaval ter zatem na gosto mežikal skoz očala. »To je tovariš Onan,« je rekel direktor, zdaj znova obrnjen proti Barniczu, ime Onan pa je še zlasti žaljivo poudaril. »On je načelnik tega oddelka in pojasnil vam bo vse, kar zadeva vaše prihodnje delo.« Barnicz in Onan sta hkrati pokimala in direktor, zadovoljen s svojo jedrnatostjo, je naglo odšel ter vrata hrupno zaprl za seboj, menda ni hotel, da bi ga prehitro pozabili.

Brž ko so se železna vrata zaprla, je Onan oživljen poskočil, plosknil z rokama in kazalo je tudi, da bo od samega navdušenja pričel kričati, toda hitro se je znova pomiril in namignil Barniczu, naj pristopi, zat

rekel: »Torej moj novi sodelavec? Čudovito. Jaz pa sem že izgubil sleherno upanje, si morete misliti! No, moje ime, hm, že poznate, torej bi jaz prav rad slišal vaše.« »Barnicz.« »Aha, srečo imate, da niste Onan. Vidite, meni pa so nadeli to noro ime, zaradi katerega ne morem početi nič drugega, kot vse življenje prebiti v takile zapuščeni delavnici pod zemljo. Moj papa je rad prebiral zgodovinske knjige, ne da bi jih razumel, veste.« »Meni se vaše ime niti ne zdi tako zelo noro,« je tolažno rekel Barnicz, a si ni preveč verjel, »saj to je vendar staro...« »Da, da, seveda,« je Onan nestrpno odmahnil, »vse človeške neumnosti so stare.« Barniczu tak pogovor ni preveč ustrezal, zato je kar naravnost vprašal: »Povejte mi, prosim, kaj bom tu počel?«

»To, kar počnem jaz,« je Onan skomignil z rameni in se prav ne-umestno zarežal.

»Kolikor vidim, stroji v glavnem delajo sami,« je poln sluzastih občutkov dejal Barnicz.

»Kajpak, sami! Jaz pa sedim, kadim in poslušam. Že dolga leta, že dolga leta... Ah, ugotovil sem, da je hrup vseh teh strojev v resnici glasba! Da, čisto ta prava glasba, si morete misliti? Naučiti se je treba poslušati prav vse v globino in v vsem boste odkrili glasbo. Magija, ljubček moj! Toda, kakorkoli že je, vedno tako nanese, da si človek želi več, kot ima, in sčasoma sem si tudi jaz zaželel še pevca solista, zato, glejte, sem toliko bolj navdušen, da ste prišli, čeprav ne vem, kakšno življenjsko napako ste zagrešili, da vas je vrag privedel na to zakleto mesto, ki se ne more drugače imenovati kot Ork.«

»Hočete reči, da bom j a z pevec solist?«

»Seveda, kaj pa drugega! Je mar kaj napačnega v tem?« Onan je začudeno — ali pa je samo igral — vlekel iz pipice, Barnicz se je nemočno oziral, kot bi pričakoval, da mu s stropa pade kakršnakoli odrešilna misel. Naposled je zamomljal: »Prej bi si rad ogledal še tisto drugo možnost, ki se mi menda ponuja.«

»Kaj,« je užaloščeno jeknil Onan, »vi, moj prvi in zadnji up, me torej zapuščate?«

»No, saj ni nujno... Povsem mogoče je, da se bom kmalu vrnil. Mogoče mi tam sploh ne bo ustrezalo.« Barnicz kajpak temu niti malo ni verjel, toda še vedno si ni bil na jasnem, kako naj zapusti prostor brez dodatnih neprijetnosti, zato je bil veselo presenečen, ko je iznenada zmanjkalo elektrike.

Pognal se je tja, kjer je domneval, da se nahajajo vrata, pa se je strahovito zaletel v enega izmed strojev, da je najprej kar omahnil in mahoma izgubil vsak občutek za smer. Nekje zraven se je plazil Onan in ječal: »Zmeniva se, samo eno pesem, slišite?« Barnicz je zbegano taval po prostoru, z rokami si ni upal preveč otipavati, saj je obstajala nevarnost, da se dotakne kakega kočljivega mesta na stroju, toda v temi je bil hrup močnejši in to mu je pomagalo, ker je tako Onan teže zaznaval, kod se Barnicz giblje. Naposled je prišel do zidu in drsel ob njem vse do konca, pa ni bilo vrat, tudi naslednji zid je bil prazen kakor puščava in od prvega še hladnejši,

ob tretjem pa se je nenadoma zaletel v živo telo, iz katerega je prihajalo tožeče hropenje: »Eno sólo pesem, slišite, eno sólo...« Barnicz se je poln studa odgnal naprej, s kolenom je znova zadel v trdo kovino stroja, ampak zdaj mu je bilo že kar vseeno in zaganjal se je toliko časa na levo, na desno in naravnost, da je bil slednjič ponovno ob zidu, hip zatem pa, presrečen, pri vratih. S tresočo se roko je našel kljuko in se z enim korakom pognal ven, čuteč, kako ga nekaj v naglici še vedno grabi za suknjič in treplja po zadnji plati.

Prvo, kar ga je močno presenetilo, je bilo to, da na hodniku ali rovu elektrike sploh ni primanjkovalo, brlivke na zaobljenem stropu so medlo svetile kakor večne lučke, tam daleč na koncu hodnika, kjer so se menda nahajale odrešilne stopnice, pa je ugledal živčno prestopajočo se postavo, ki je na prvi pogled ni mogel prepoznati. Z mešanimi občutki je stekel proti njej, pripravljen na vse, celo na pretep, in ko se je s stisnjenimi pestmi že povsem približal, je videl, da tisto ni nihče drug kot direktor, ki je zdolgočaseno vzdihoval ter kadił cigareto. Barnicz se je najprej naslonil na vlažni zid in nekajkrat globoko zajel sapo, da je sploh zmogel vprašati: »Ste name čakali? Ste vedeli?«

Direktor je še glasneje zavzdihnil in zamahnil z roko, odvrnil je: »Kadar ima človek dve možnosti, prvo vselej zapravi na račun druge. Veste, mladi mož, v teh rečeh sem star maček.«

Barnicz je pokimal, čeprav so se mu zdele direktorjeve besede nekoliko krivične in zabavljške. Čez čas je vprašal: »Mar tukaj, na hodniku, ni zmanjkalo elektrike?«

»Elektrike? Ne vem, nisem opazil,« je kakor odsotno zamrmral direktor, toda bilo je videti, da se pretvarja in sploh je Barnicz slutil, da okoliščine v Onanovi delavnici niso bile naključne. Trudno se je nasmehnil in rekel: »A tako.«

»Pojdiva zdaj,« je rekel direktor in namignil z glavo, kot je imel navado.

Povzpela sta se iz podzemlja in svetloba, ki je prihajala iz zgornjega sveta, je bila vijolično obarvana kakor bleščeče stopnice tam zgoraj, Barniczu se je žalostno ulegla na ranjeno dušo.

IV

LANDERMAN

Vračala sta se v mračno prvo nadstropje in Barniczu se je ob tem prav neumno zdelo, da se človek res ne more ničemu izogniti in da ga tisto, kar si najmanj želi ali za kar misli, da je že kočno za njim, bolj ko vse drugo zvesto čaka, pa čeprav nekje čisto na koncu, hkrati pa je bilo očitno, da se direktor več kot zabava na njegov račun, saj se je nenehno posmihal predse ter na skrivaj pogledoval proti bledemu Barniczu, češ ti si mi pravi ptiček, ampak, glej, pri nas znamo takim porezati perutničke. In res je kazalo, da se strašno prvo nadstropje z vso svojo mrakobo neizbežno približuje s svojim

široko razprtim gobcem, čakajoč, da mu Barnicz naposled omahne v lačni želodec. Kaj pa je sploh lahko pričakoval drugega? Barnicz je pomislil, da bo še najbolje zanj, če kar vnaprej odkrito spregovori, zato je mahoma obstal in glasno, da je odmevalo po stopnišču, vprašal: »In kaj sedaj, tovariš direktor?« »Druga možnost vendar!« je navdušeno kriknil direktor, ki mu ni bilo do postajanja in je brezobzirno hitel dalje, v njegovem glasu in gibih pa je bila samovšečnost človeka, ki je seznanjen z nečim, s čimer drugi niso in so zato scela prepuščeni njegovemu vodstvu in milosti. Táko direktorjevo obnašanje se je Barniczu zdelo neumno, toda ni mu preostalo drugega, ko da mu je zasoplo in pač pripravljen na vse sledil in ko je prispel v prvo nadstropje, je nenadoma ugotovil, da je izgubil direktorja izpred oči. To ga ni razveselilo, saj si je takoj obetal nove težave. Tema hodnika je še vedno dišala kot prej, po lesu pohištva ter zidnih oblogah, sicer je vsenaokrog zevala do blaznosti osredotočena tišina, sredi katere prične človeku vreti v glavi. »Hej!« je slabotno poklical in ko se mu je od nekod odzval drugi »hej!«, ni vedel, ali je to le odmev njegovega lastnega glasu ali se mu direktor odziva. Prisluškoval je in čez čas le zaslišal še en zategli »hej!«, ki pa je, tako se mu je medlo dozdevalo, prihajal od zgoraj, se pravi, iz nekega višjega nadstropja. Z drobnim upanjem v srcu se je napotil na desno, ker je levo stran pač že dobro poznal, in tam odkril stopnice, vrh katerih je sredi zgoščene teme ždela drobna svetlobica, nemara kaka lina ali kaj, vsekakor je bila Barniczu v veliko olajšanje, da se je brez obotavljanja povzpел proti njej, prav kot bi se je hotel okleniti. Tisti mah je tik sebe začul direktorjev glas: »Kod pa hodite?« »Izgubil sem vas,« je pojasnil Barnicz in ni prav vedel, če naj se direktorjeve navzočnosti razveseli ali ne, saj je postajal že skoraj melanholičen in ravnodušen do vsega, »in da boste vedeli, sploh je tod naporno hoditi, ker ni nobene najmanjše luči. Ko bi imeli vsaj baterijo!« »Nič ne skrbite za to,« je z zlobno nejevoljo odmrmljal direktor, »kdor je zvest, ne potrebuje nobene luči. To si lahko zapomnite v prihodnje.« Barnicz je pokimal, čeravno direktor v temi tega ni mogel videti, sicer pa je bilo vseeno, Barniczu se je zdelo, da bi zdaj v vsakem primeru pokimal, saj je bil že utrujen od nenehnega pričakovanja ter previdnega oprežanja, sam sebi se je zdel neobgledno izgubljen sredi pragozda in se je tudi nekoliko zasmilil sam sebi. »In kaj bova zdaj?« je vprašal, ker je čutil, da nekaj pač mora ziniti, če noče, da se tišina sesiri. »Sledite mi!« je ukazal direktor in slišati je bilo, kako se vzpenja dalje z gotovostjo človeka, ki je že ničkolikokrat prehodil to pot.

Neskončno dolgo sta se vzpenjala, svetla lina se je že zdavnaj izgubila, pravzaprav je ugasnila za njima kakor ugasnejo prazni upi, potem pa je direktor naposled le odprl neka vrata v skromno razsvetljen prostor, namignil je z glavo proti Barniczu, ki je za hip obstal, in rekel: »Tule vstopite.« Barnicz je poslušno vstopil, direktor ga je kakor za slovo potrepljal po ramenu in tam celo nekaj časa podržal svojo dlan, šepnil: »Zvestoba!« in se ko duh izgubil nazaj v temo. Barnicz je poslušal, dokler niso direktorjevi koraki potihnili nekje v globini, nato je vrata zaprl za seboj in se počutil čudno, kot bi s tem gibom ločeval svetlobo od teme.

Novi prostor je bil kakor hišica za ptice. Poleg vrat, skoz katera je vstopil Barnicz, je posedoval še ena manjša vratca v ozadju, okno, skoz katerega se zaradi umazanije na šipi ni videlo in svetloba, ki je prihajala skozenj, je bila edina, ki je prostor razsvetljevala, mimo tega je v kotu stala pokvečena uradniška omara, ki je spominjala na omaganega pijanca, ki se je naslonil na zid, na sredini sobe je bila velikanska pisalna miza, polna popisanih papirjev, pisal, nekih drobnih predmetov, za katere se ni vedelo, čemu služijo, na robu pa je ždel tudi velik starinski telefon, ki je dajal vtis, da molči iz same užaljenosti. Za mizo je sedel mlad, močan, gladko obrit mož s pogledom srne, ki je bil zaposlen s tem, da je mečkal tiste papirje in jih z mehaničnimi gibi metal v koš, ki je bil že zdavnaj poln.

»Pozdravljeni,« je rekel Barnicz, ki ni vedel, kaj naj si misli ob vsej tej skromnosti.

»Pozdravljeni,« je odvrnil človek za mizo, ne da bi prenehal s svojim enoličnim početjem, a se je kljub temu s pogledom za hip započil v Barnicza, kot bi že vnaprej prosil razumevanja za nekaj. Res je bilo v njegovem pogledu nekaj, kar je spominjalo na srnjad, zlasti v trenutku, ko otrplo prisluškuje kakemu oddaljenemu strelu.

»Moje ime je Barnicz,« se je predstavil Barnicz. Sklenil je, da bo v tem primeru pogumnejši, kot je bil doslej, zato je kar pristopil k mizi in se z obema rokama naslonil nanjo.

»Jaz sem Landerman,« je rekel človek, mahoma prenehal s svojim delom in izprožil roko, ki je bila na videz vsa krepka.

Rokovala sta se močno in dolgo, pravzaprav je bilo tako, da nobeden od njiju ni hotel prvi popustiti stiska in obema je postalo nekoliko neprijetno zaradi te nerodnosti. Gledala sta se in se v zadregi nasmihala drug drugemu.

Naposled se je človek, ki mu je bilo ime Landerman, dvignil, šel je k rahitični uradniški omari, jo z močno kretnjo odprl in izvlekel iz nje zločljiv lesen stol, tak, kakršnega je moč videti na hodnikih pred uradi. Rekel je: »Vaš bodoči delovni prostor.« Nato se je glasno zasmejal. Barnicz se je kimajoč zahvalil in stol z več neuspešnimi poskusi vendarle namestil zraven mize, zatem ga je kar takoj preizkusil, se zavalil vanj in v njem večkrat poskočil. Spoznal je, da si tega ne bo smel privoščiti, če si želi sedalo ohraniti dlje časa. Nazadnje so mu prišle na misel še neprijetne izkušnje iz kleti in s posmehljivim glasom je vprašal: »Bom tudi tu pevec?«

Landerman ga je očitajoče pogledal. »Delala bova pač,« je rekel, da je bilo Barniczu takoj žal posmehljivosti, zbegano se je ozrl po papirjih na mizi in skomignil z rameni. »Dela je veliko, preveč za enega človeka,« je z nasmeškom pristavil Landerman.

»Mislite te papirje?« je vprašal Barnicz.

»Da. To so odtisi naših publikacij. Treba jih je popravljati, zavreči, če so zanič, in takih je največ, ter podobno. Enkrat tedensko sklepamo pogodbe in to je vse, kar se dogaja tukaj.«

»Ni to nekoliko dolgočasno početje?«

»Ah, seveda je, silno dolgočasno. Če ne bi imel svojega lastnega življenja, bi me tole delo kratkomalo umorilo.«

Barnicz se je glasno in sproščeno posmejal, zakaj Landerman se mu je zazdel scela prijazno bitje, pravo nasprotje iztirjenega Onana iz kleti in nobene zasople strasti ni bilo v njem. Zapustil je svoj zložljivi stol in se naglo sprehodil po prostoru sem in tja, kot bi še vedno ne mogel verjeti, da bo poslej tudi on, prav kakor Landerman, ujet v tole ptičjo hišico in priklenjen na dolgočasno delo, pravzaprav se je zaskrbljeno spraševal, če sploh poseduje svoje lastno življenje, kajti s tem, da bi ga tod enoličnost preprosto umorila, se že ni mogel sprijazniti. Rad bi Landermana, ki je bil že izkušen, podrobneje izprašal o tem, vendar se je bal, da se bo osmešil, zato ga je na videz mirno in s površnim zanimanjem raje vprašal: »Imate baterijo?« »Zaradi stopnišča?« je uganil Landerman in odmahnil z roko. »Ne, baterije ne potrebujem. Prihajam in odhajam tod.« Pokazal je na majhna vratca v ozadju, zdelo se je, ko da so iz lepenke, malomarno je pristavil: »Požarne stopnice ali kaj.«

Tega je bil Barnicz vesel. Če bo že moral tukaj ždeti in prekladati dolgčas iz enega konca mize na drugi konec, tedaj si je vsaj to želel, da mu ne bi bilo treba dan na dan tipati po temi stopnišča in tam buditi uspavane duhove, ki so vsega zmožni, pa tudi srečanj z direktorjem, ki je zapustil v njem sicer nerazločen, toda mučen vtis, si ni želel, bila bi mu silno neprijetna, morda že zato, ker ni vedel, kakšna skrivnostna zveza obstaja med njim in teto. Rahlo zamišljen in vznemirjen zaradi novih vtisov je stopil k oknu in si radovedno ogledoval hierogliffe umazanije na šipi. Čez čas je počasi rekel: »Kakor je videti, tod ne čistijo ravno pogostokrat.« »Nikdar,« se je oglasil Landerman, »ker snažilke do sem sploh ne pridejo. To je pozabljen prostor v tej hiši. Sam pometam in enkrat tedensko pobrišem prah. Le pajčevine puščam, ker so mi všeč. Toliko življenja je v njih! Namreč osmišljenega življenja, kateremu je obupavanje povsem tuje. To dokazujejo te čarobno brezhibne oblike. Vse se začene in končuje v eni sami točki. Ste to vedeli? To je velika skrivnost pajkov. Tudi če vemo zanj, je ne razvozlamo. Resnično, povem vam, od pajčevin se lahko veliko naučite. Če pa jo boste uničili, to pa je edina nebolgljenost, ki jo zmore človek proti pajkom, bo že naslednji dan na istem mestu nastala nova in na prvi pogled natanko taka kakor prejšnja. Temu se reče mogočnost, veste.« »Toda,« je rekel Barnicz, ozirajoč se po pajčevinah, ki jih vse do tega trenutka res ni opazil, čeprav ni bilo kota brez njih, »če bi bile šipe na oknu očiščene, bi bilo vsaj svetleje v prostoru, ko že ni nobene luči.« »Tudi elektrika ne pride do sem,« je kakor mimogrede pojasnil Landerman, »kar pa zadeva šipo, no, seveda, gotovo bi bilo svetleje, če bi bila očiščena, toda ne vem, čemu bi sploh moralo biti svetleje. Bi potem kaj več videli? Sicer pa sem v začetku tudi okno čistil, menda enkrat mesečno, ne spominjam se več, tega je že zelo dolgo. To sem počenjal zlasti zaradi razgleda. Veste, skoz tole okno je moč videti vršiček krošnje velikega kostanja, za vršičkom trg z drevesi, potmi in klopami, pa hiše, se pravi, predvsem njihova ostrešja in pa, kar je najpoglavitejše, mestno trdnjavo. Od tod se zdi, kakor da trdnjava bedi nad mestom, ampak še posebej nad tole našo Ustanovo. Je kakor kokoš, okrog katere se gnetejo piščanci. Da, v resnici je tole okno

dragoceno in vesel sem, da ste to zaslutili, čeprav ne poznate podrobnosti. Dokler se nisem ozrl skozenj, tako rekoč sploh nisem vedel za trdnjavo. Da, zame preprosto ni obstajala, kot ne obstaja za večino meščanov. Če jih vprašate: ali veste za mestno trdnjavo?, vam bojo z vso samoumevnostjo v glasu odgovorili: no, da, kaj ne bi vedeli! Toda, glejte, vedeli bojo samo zato, ker ste jih vi spomnili, ne pa dejansko. Kaj se sploh pravi vedeti za trdnjavo? To pomeni živeti z njo. Čudno, ne? Najbolj vidna in najbolj izpostavljena točka sredi mesta in vendar, morebiti ravno zategadelj, najbolj neopažena. Ni to usoda zvestih velikanov? Tako sem dobil vtis, da trdnjava živi povsem svoje, samozadostno življenje in pričel sem jo močno spoštovati, da, skoraj malikovati in zdaj, ko je okno tako zamazano, da je ne morem gledati skozenj, večkrat zaidem med njene zidove. Tako mi je, kot bi obiskoval sorodno dušo. Njene skrivnosti so moje skrivnosti. Ste me razumeli ali se vam zdi smešno?» »Da, prav imate,« je vzkliknil Barnicz, »tudi v meni je trdnjava šele zdaj, ob vaših besedah, oživila! Toda zelo rad bi si jo ogledal skoz okno.« »Razumem vas,« je rekel Landerman, »in prav nič ne bom nasprotoval, če boste šipo umili.« »Bi ne bilo bolj preprosto, ko bi okno preprosto odprl in pogledal skozenj?« »Okna ni moč odpreti,« je odvrnil Landerman, »ker tole v resnici sploh ni okno, marveč nekakšna lina. O tem se lahko tudi sami prepričate.«

Barnicz tega ni storil, verjel je Landermanu, saj se mu ni zdelo, da bi mu Landerman hotel kaj prikrivati, nasprotno, njegova zaupljivost je šla dlje, kot bi bilo sploh pričakovati, zdaj je celo iznenada vstal in se znova približal tisti rahitični uradniški omari, obrnil se je za hip k Barniczu in z nasmeškom na ustnah ter z nekim navdušenim leskom v očeh rekel: »Izdal vam bom svojo veliko skrivnost, s pomočjo katere laže prenašam dolge ure svojega uradovanja v tej luknji.« Odprl je omaro, se sklonil globoko vanjo, zatem pa izvlekel veliko rdečo škatlo, ki jo je previdno zanesel na mizo. Ko je nežno odstranil pokrov, se je pokazalo, da gre za bolj starinski, vendar ljubeče ohranjen gramofon, na katerem je bila plošča že nastavljena. »Znate poslušati glasbo?« je kakor hudomušno vprašal. »No, trudim se, to že moram reči. Vsekakor imam glasbo zelo rad,« je odvrnil Barnicz. Landerman je nato gramofon vključil, nastavil iglo, še preden pa so se oglasili prvi zvoki, je pojasnil: »Za zdaj posedujem samo tole ploščo, vendar mi zadostuje, saj je tako ali tako nikdar ne utegnem poslušati do konca. Največkrat zaradi telefona.« Zdajci se je oglasila glasba in Barnicz se je sesedel v svoj stol, udobno prekrizal noge ter poslušal s priprtimi očmi, ker je mislil, da je tako najbolj prav, Landerman pa je sédel kar na rob mize in se nagnil nad gramofon, kot bi se bal, da mu kak ton ne uide.

Najprej je bil vtis, da gre pač za dobro znano klasično glasbo, sčasoma pa se je Barnicz pričel dramiti iz svoje premišljene osredotočenosti, kajti zazdelo se mu je, da te glasbe ni samo poznal, marveč da jo je že slišal na nekem čisto določenem mestu, kjer se je pričela odvijati nit vseh teh novih in zanj razburljivih dogodkov. Torej pri teti? Da, bil je že povsem prepričan, da je to glasbo slišal pri teti, tistikrat le kot slutnjo, ki se je zdaj, ta hip, utelešala pred njim kot čudežni duh, dolga leta ujet v steklenico, zdaj nena-

doma odrešen na prostost. Pravzaprav mu je bilo tako, kakor da je tudi Landermana že prej nekje spoznal in celo ta neumnost se mu je vsilila v misel, da sta se morebiti z Landermanom spoznala v kakem prejšnjem življenju, kjer so bile mnoge besede že izrečene in mnoga skupna dejanja že izvršena. Ali ni ta svet le pojasnjevanje prejšnjega in zapletanje prihodnjega?

»Ta glasba govori o nesmrtnosti,« se je nenadoma oglasil Landerman, »toda jaz v nesmrtnost ne verjamem. Morda je skladatelj smrt začutil tako močno, da se mu je v izražanju spremenila v nesmrtnost, tega ne vem, kot ne vem, zakaj je potemtakem ta glasba tako čudovita, kadar se razliva po meni. Je sploh lahko čudovito nekaj, v kar ne verjameš?«

»Sanje so lahko čudovite,« je rekel Barnicz, ki mu je bilo ta hip veliko do tega, da nekaj pove. »Tudi v sanje najbrž ne verjamete? Toda, glejte, sinoči je bil pri meni neki Klaver, ki vanje verjame in jih zasleduje v resničnosti. Tudi jaz verjamem vanje, ker se z njimi kar naprej soočam. Lahko bi vam pravil, kako sem sinoči srečal dekle z imenom Maja. V žepu imam dve majhni beli kocki, povezani z elastiko. Ne vem, za kaj so, zares povsem nepomemben predmet, toda trden in zaresen, resnično otipljiv, ima pa tudi to čarovniško moč, da povezuje sanje z resničnostjo. Brez njega bi bil popolnoma zbežan in ne bi vedel, če naj sam sebi verjamem ali ne. Pravzaprav pa sem vam hotel povedati tole: z najbolj živimi sanjami se prebujeni ne moremo zlit. Kdo ve zakaj. Lahko da zaradi gole pogojenosti ali pa kakega starega prekletstva, ki ga naš spomin ne dosega. Vsekakor je tako, da tudi sanje najprej pozabimo. Le kdo se še spominja najbolj živih sanj, denimo, izpred desetih let? In kaj pomeni, prosim, deset let! Kako naj bi se tedaj spominjali življenja pred rojstvom in vedeli za življenje po smrti? Da, ključ tega vprašanja se skriva v našem spominu. In vendar sem prepričan, da je to védenje nekaterim kljub vsemu dano. Včasih se odpre že z nekim določenim srečanjem, ki je usodno.«

Landerman se je nasmehnil in dolgo strmel v Barnicza. »Kako ste vi čudovito neranjeni,« je rekel in bilo je, kot bi hotel iztegniti roko proti Barniczu, pa tega ni storil samo zato, da se Barnicz ne bi prestrašil in odletel.

Plošča se še ni odvrtila, ko je telefon nasilno hrupno zabrnél, da je slušalka poskakovala na vilicah kakor majhna, na silo privezana žival, ki jo je zdajci nekaj močno popadlo. Sploh je bil ta starinski telefon ko potuhnjeno živo bitje, ki je na Barnicza neprijetno delovalo. Landerman je samo zavzdihnil, mirno izključil gramofon, si pritisnil slušalko na uho in dolgo poslušal, ne da bi bil trenil. Na koncu je rekel »da!« in slušalko malomarno odložil.

Barnicz je pričakoval, da bosta še poslušala glasbo, toda Landerman je brez besed gramofon pokril in vrnil na njegovo mesto v omari, katero je zatem še skrbno zaklenil, ključ pa shranil v notranji žep suknjiča. Nato je izpod mize izlekel rjavo aktovko, zložil vanjo nekaj papirjev, se useknil v karirast robec, se še enkrat ozrl po prostoru in zatem v Barnicza ter rekel: »Za danes sva končala.« Napotil se je proti vratcem v ozadju in jih odprl

tako, da je močno brcnil vanja, Barnicz pa mu je naglo sledil, kajti zdelo se mu je, da bi bilo strašno, če bi nenadoma ostal sam v tej pozabljeni ptičji hišici.

Obstala sta vrh železnih, ozkih in strmih stopnic, ki so bile požarne ali kaj. Barnicz se je nagnil prek ograje in se strahasto naslajal nad globino. Spodaj je bilo dvorišče z nekaj golobi, ki so se od tod zdeli ko premikajoče se sive pike, sicer ni bilo žive duše in tudi hrup, ki je prihajal iz ulice onkraj dvoriščnega zidu, je bil tak, ko da z dvoriščem nima prav nobene zveze, ker pripada nekemu drugemu svetu, toliko bolj, ker je ulico zakrivala še krošnja velikanskega kostanja, ki je bil menda edini pravi gospodar dvorišča. Barniczu se je zdel veličasten in globina, v katero je zrl, zato še tembolj grozljiva.

»Tu dol se vržete in je vsega konec,« je rekel Landerman.

»Mislite?« je vprašal Barnicz.

»No, da, mislim,« je rekel Landerman z oddaljenim nasmeškom. Potrepljal je svojo rjavo aktovko, kot bi se hotel v spominu še enkrat prepričati, če ni česa pozabil, nato se je pričel brez naglice spuščati po stopnicah, ki so ob vsakem njegovem koraku nevarno zadrhte.